

ÎNVĂȚĂMÎNTUL JURIDIC UNIVERSITAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DEZVOLTARE ȘI TENDINȚE DE REFORMARE ÎN CONTEXTUL EUROPEAN

*Gheorghe Avornic, doctor habilitat în drept,
Decanul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova,
Președintele Uniunii Juriștilor din Moldova*

Contextul socio-cultural al epocii contemporane i-a atribuit educației, dar mai cu seamă învățămîntului, forma cea mai organizată a procesului de formare a personalității, un statut prioritar.

În situația cînd cunoștințele și nivelul intelectual al omului devine pentru societate (mai mult ca oricînd), resursă strategică și factor de bază a evoluției civilizației umane, învățămîntul capătă noi dimensiuni cu referire la toate domeniile vieții. În aceste circumstanțe învățămîntul, educația, nu este apreciat doar ca efect al dezvoltării social-economice, dar ca premisă a tuturor transformărilor.

Constatările făcute explică esența fenomenelor ce se produc în spațiul european: dorind să-și mențină o poziție onorabilă în context mondial, bătrînul continent formulează strategic finalitatea evoluției sale în următorii termeni – crearea celei mai competitive economii din lume, cu cele mai multe și mai bune locuri de muncă și cu o coeziune socială durabilă. Acest deziderat poate fi realizat, în primul rînd, prin învățămînt.

Integrarea europeană prin învățămînt are multiple aspecte. Apreciem fenomenul cu premisă a dezvoltării, ca stare de fapt care nu prea lasă loc opțiunii a fi sau a nu fi, ca rezultat al unui fenomen socio-cultural de durată în care evoluția noastră socio-culturală și-a conturat dimensiunile în context european.

Cea mai mare dificultate cu care ne confruntăm noi astăzi (și nu doar USM sau sistemul național de învățămînt, ci toate instituțiile de învățămînt superior din Europa), constă în stabilirea unor direcții strategice de dezvoltare prin identificarea echilibrului dintre valori tradiționale și valori europene, dintre nou și vechi. Una dintre caracteristicile învățămîntului superior a fost și mai rămîne a fi tradiționalismul, care în societate deseori a fost echivalat cu conservatismul. Universitățile s-au schimbat prea puțin în cele cîteva sute de ani de cînd

există. Sînt un mediu cultural în care se conservează valorile. Din aceste considerente cererea schimbărilor plenare provoacă sentimente diverse. Pe de o parte se înțelege nevoia de schimbare, pe de altă parte (din buna intenție de a nu se discredita) cu greu se găsesc parametri și strategia schimbării.

Fundamentul tuturor reformelor constă în formarea unei baze legislative (normative) care ar asigura condiții de investire în potențialul uman.

În acest proces ne putem și trebuie să ne includem și noi juriștii din Republica Moldova. Dacă participarea noastră la elaborarea bazei legislative este limitată de specificul procesului, atunci implicarea noastră în contribuirea la elaborarea bazei normative este mai mult decît necesară. Așa bunăoară, prin intermediul organizației noastre a fost elaborată o nouă Concepție de pregătire a cadrelor juridice, care ulterior a fost reglementată printr-o Hotărîre specială a Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției politicii de cadre juridice din 30 octombrie 2002 unde au fost reglementate condițiile optime de realizare a direcțiilor strategice pentru pregătirea juriștilor din Moldova, problemă care este absolut necesară țării noastre în contextul integrării europene.

La baza tuturor schimbărilor vom plasa dimensiunea de calitate. Dificultatea realizării acestui deziderat constă în complexitatea fenomenului. Perceperea și determinarea clară a unor parametri este îngreuiată de către necesitatea prezenței calității în toate structurile și aspectele procesului de învățămînt. Un management al calității va conține componenta organizare, monitorizare și evaluare la nivel de structură instituțională, proces didactic și de resursele necesare.

Toate componentele sînt importante pentru pregătirea specialiștilor, dar totuși accentele trebuie puse asupra procesului didactic, care se va remania sub influența direcțiilor strategice ale reformei învățămîntului superior european accentuate la întrunirea de la Bergen și sub influența deciziilor de ordin legislativ (normativ) adoptate de către METS.

Schimbările preconizate vor avea la bază anumite principii:

1. Principiul continuității și consecutivității care se referă nu doar la componenta conținut al procesului didactic, ci și la componenta tehnologie didactică (inclusiv și evaluare), precum și la aspecte adiacente, cum ar fi formarea continuă a cadrelor didactice.
2. Principiul diversității și deschiderii.

Acest principiu se va realiza prin direcțiile dezvoltării strategice a instituției de învățămînt, ce va preconiza modalități optime de concordanță a cererii și ofertei de educație în

contextul cînd mobilitatea academică este una dintre direcțiile strategice a Procesului de la Bologna.

3. Principiul umanizării învățămîntului universitar prin valorificarea maximă a potențialului individual al celui ce se formează.

În acest sens se va pune accent nu atît pe transmiterea de cunoștințe, cît pe formarea unei atitudini pozitive față de domeniul de activitate și a competenței de autorealizare prin formare continuă. Aceste condiții impun schimbarea strategiei procesului de formare profesională inițială care va încuraja activitatea individuală și autoinstruirea.

Anul universitar 2004/2005 își va înscrie locul său în istoria învățămîntului superior din RM prin mai multe evenimente, unul dintre care este aderarea RM la Procesul de la Bologna (mai, 2005, Bergen, Norvegia), prin care s-a pus începutul depunerii primului dosar din cele 31 necesare pentru a realiza procesul de integrare europeană.

Țara noastră este astăzi una din cele 45 de țări membre ale acestui proces (început în '98 – Sorbona, '99 – Bologna, 2001 – Praga, 2003 – Berlin – pentru prima dată participă delegația RM ca observator doar) și 2005 – Bergen – membru al acestui proces – de creare a Spațiului European al învățămîntului superior. Spațiu bazat pe cunoaștere și cercetare.

Comunicarea noastră este bazată pe documente și materiale elaborate la nivel internațional, deci la forurile Miniștrilor responsabili de Educație la Berlin și Bergen, și de documentele de nivel național.

Programul național de dezvoltare și educațional în RM și alte programe ce de fapt sunt un suport normativ în realizarea reformelor de reformare și implementare a noilor politici educaționale și activități strategice pentru perioadele 2005-2007 /Londra/ și 2007-2010 finalul primar scontat de Procesul de la Bologna – Crearea SEIS.

Cunoaștem cu toții cele 10 obiective strategice ale Procesului de la Bologna:

1. Adoptarea unui sistem de diplome comparabile
2. Adoptarea unui sistem bazat pe 2 cicluri
3. Instituirea sistemului de credite ECTS
4. Promovarea Mobilității
5. Promovarea cooperării în domeniul asigurării calității
6. Promovarea dimensiunii Europene în învățămîntul superior

Pentru anul 2003-2005 prioritățile fixate la Berlin au fost următoarele:

7. Instruirea continuă
8. Instituțiile de învățămînt superior și studenții
9. Promovarea atractivității spațiului european al învățămîntului superior

10. Studii de doctorat și sinergia dintre spațiului european al învățământului superior și spațiul european al cercetării

Acțiune transversală: dimensiunea socială a învățământului superior

La Bergen au fost formulate următoarele priorități:

- Structurarea învățământului superior pe cicluri
- Cooperarea în domeniul asigurării calității
- Recunoașterea reciprocă a diplomelor și perioadelor de studii

Ce s-a realizat la nivel național în vederea realizării priorităților sus-numite:

- ✓ Amendamentele la Legea Învățământului și structurarea învățământului superior în două cicluri începând cu anul universitar 2005/2006.
- ✓ Adoptarea nomenclatorului de domenii și specialități pentru studii superioare de licență.
- ✓ Adoptarea Planului-cadru.
- ✓ Pregătirea setului de documente și materiale pentru conferința de la Bergen.
- ✓ Strategia dezvoltării învățământului din RM.
- ✓ Programul de modernizare a sistemului educațional din RM.

A urmat un lucru enorm de pregătire a unui nou cadru legislativ și anume pregătirea proiectelor de legi ale sistemului educațional:

- legea-cadru;
- legea învățământului secundar;
- legea învățământului profesional non-universitar;
- legea învățământului superior
- legea calității învățământului.

Pe site METS al Republicii Moldova puteți lua act de programul de activități propuse pentru dezvoltarea, modernizarea învățământului superior.

E clar de la sine că la nivel național sunt foarte multe de realizat, și în primul rând, în plan legislativ, normativ, conceptual, cât și în plan aplicativ, practic.

Nu comentăm astăzi *timpul* adoptării acestor acte normative căci cunoaștem cu toții în ce situație ne-am aflat în perioada iunie-august, a fost pusă comunitatea universitarilor pentru a pregăti anul universitar 2005/2006, an ce a demarat la 1 septembrie cu studii superioare de licență cu termen de 3-4 ani, în baza unui nou nomenclator și cu noi cerințe stipulate în planul-cadru .

Onorată asistență, permiteți-mi să Vă comunic că în perioada lunilor de vară, fiind de fapt în concediu universitar și în primul rând USM, instituție pe care o reprezentăm împreună cu Rectorul universității, am făcut totul ca anul universitar 2005/2006 să înceapă organizat în

baza noilor cerințe. E vorba, în primul rând, de Facultatea de drept a USM, care împreună cu echipa am lucrat mult asupra pregătirii noilor planuri de învățământ. Sigur că același lucru s-a întâmplat și la celelalte specialități, dar astăzi eu mă refer în mod special la drept.

Și dacă astăzi anul I licență lucrează în baza planurilor noi, structurate pe module cu realizare a noilor cerințe față de pregătirea lingvistică a tehnologiilor informaționale, de comunicații etc. este aportul instituției noastre.

În baza documentelor enumerate mai sus ne permitem s-ă formulăm direcțiile prioritare de activitate ce stau în fața fiecărei instituții de învățământ, și deci a fiecăruia din actorii ei: a personalului instituției și studenților ei.

Noi ne permitem să analizăm cele mai importante, ce stau în fața colectivului universitar ca sarcini imediate

Direcție de activitate este conștientizarea și ajustarea învățământului superior structurat pe cicluri.

Avem primele variante ale planurilor de învățământ, am definitivat structura lui, am „finalizat” și l-am pus în funcțiune planul pentru anul I licență.

Acum trebuie să conștientizăm să definitivăm planurile pentru studii superioare de licență: am trecut la o nouă structură a lor – elementul structural de bază fiind nu disciplina, ci **modulul**, care la rândul său are structura sa internă, ele cer noi forme de predare și mai ales evaluare.

Modificările, cerințele, rezultatele trebuie aduse la cunoștința fiecărui cadru didactic, fiecărui student.

Astăzi e prea devreme de a vorbi despre o analiză detaliată a variantei prezentate de decanatul Facultății de Drept (ea trebuie și va fi realizată credem de o comisie ad-hoc de experți ai USM, reprezentanții instituțiilor practice cum ar fi Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Procuratura Generală, instanțele judecătorești, MAI, MAEIE, etc.), dar câteva sugestii de acum sunt:

- nu întotdeauna s-a ținut cont de prevederile planului-cadru privitor la structurarea lui în funcție de tipul și categoria modulului/ disciplinei F, U, S, Ssecund, mai ales M.
- Majoritatea specialităților nu și-au găsit locul disciplinelor opționale, % lor fiind mult prea jos cerințelor planului-cadru.
- În aceeași ordine de idei, au dispărut de fapt în planurile noi disciplinele la libera alegere.
- Prea pestriț e tabloul cu stagiile de practică.

- Sunt multe semne de întrebare referitor la lucrările de obiect și/sau de an, la activitatea individuală a studenților, la noua creditare a modulelor și Sistemul ECTS, la codificarea modulelor/disciplinelor în conformitate cu noile cerințe, chiar și cu Examenul de licență.
- O problemă aparte e cea a orientării studenților spre o specializare secundă, prevăzută în plan-cadru (p.12, 13) atât în licența cu 180 credite, cât și în cea cu 240 credite.
- Un lucru asidua necesită elaborarea planurilor noi de învățămînt la învățămînt cu frecvența redusă.

De calitatea planurilor de învățămînt depinde în mare măsură realizarea multor alora, și anume:

- elaborarea noilor standarde și programe curriculare, în baza noilor module/discipline, cu noi conținuturi și strategii didactice;
- Îndeplinirea/completarea fișei modulului, cu determinarea activității individuale a studenților.

Aceste activități ne vor permite să elaborăm, în primul rînd, cadrul calificărilor naționale, racordate la cadrul calificărilor europene.

Clasificările explicite vor contribui la conștientizarea cetățenilor, beneficiarilor, angajatorilor cu privire la calificări vor contribui la sporirea accesului pe piața forței de muncă și inserție socială, îi va susține pe studenți, le va asigura oportunități reale.

Se cere un studiu asiduu a discriptorilor de calificare.

Activitatea e în strînsă legătură ce ECTS:

- elaborarea și implementarea lui;
- creditarea modulelor;
- regulamentul intern de funcționare;
- atribuirea atât a funcțiilor de acumulare cât și de transfer.

În realitate asigurarea funcționalității lui și promovarea pe toate căile a mobilității academice.

Nu putem omite astăzi necesitatea conceptualizării studiilor de masterat

- ne lipsește nomenclatorul specializărilor și termenelor de studii la masterat;
- cadrul național al calificărilor de la ciclul II
- plan-cadru a studiilor superioare la masterat.

- Doar pentru prima dată vom realiza în conformitate cu prevederile amendamentelor la Legea învățământului

Masterat academic – cu calificativ și standard respectiv și *masterat profesional* - cu alt standard respectiv.

O problemă aparte rămâne ce a asigurării calității. Credem că avem deja mari restanțe la ceea ce se putea și trebuia să facem și regulamentul intern, și pregătirea auditorilor interni, și atragerea studenților în acest proces. și pregătirea 2005/2006 către noua etapă de acreditare.

După cum observăm probleme prioritare sunt destule, avem de conștientizat multe, dar și mai multe de realizat.

Suntem conștienți de faptul că accentul l-am punctat doar pe unele direcții prioritare, altele rămân pentru discuții și seminare aparte.

Credem că D-voastră o să completați cele elucidate prin problemele instituțiilor pe care le reprezentați.

Bibliografie:

1. Bologna four year after: Steps toward sustainable reform of higher education in Europe. EUA Genèva, 2003.
2. <http://www.bologna-berlin> 2003. de/pdf/rols.unis.pdf.
3. Bratianu C. Managementul strategic, 2002.
4. Procesul Bologna. Relizarea spațiului european al învățământului superior, Berlin, 2003 (trad).
5. Strategia Națională de dezvoltare a învățământului superior din Republica Moldova, USM, 2005.
6. Concepția politicii de cadre juridice aprobată prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1385 din 30 octombrie 2002// Spre un stat de drept, Graficart, 2003.